

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Національного університету
«Одеська юридична академія»
доцент О. ГОЛОЩАК

« 26 » червня 2023 р.

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо докторської дисертації Кузнєцова Сергія Сергійовича на тему «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України» за спеціальністю 12.00.07 – «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедри морського та митного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
від 21 червня 2023 року

Присутні:

доктор юридичних наук, професор Борис Кормич, доктор юридичних наук, професор Олексій Федотов, доктор юридичних наук, професор Тетяна Аверочкіна, кандидат юридичних наук, доцент Юрій Сергєєв, кандидат юридичних наук, доцент Ілона Міщенко, кандидат юридичних наук, доцент Наталія Коваль

З присутніх – 3 доктори юридичних наук та 3 кандидатів юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

1. Обговорення дисертаційного дослідження Кузнєцова С.С. на тему «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України» за спеціальністю 12.00.07 – «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді з присудження наукового ступеня доктора наук.

Слухали:

Доповідь к.політ.наук, директора ТОВ «Навчальний центр фахівців морського транспорту» С.С. Кузнєцова на тему «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України», поданої на здобуття ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризував його об'єкт та предмет, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значимість роботи, надав відомості щодо впровадження результатів дослідження.

За підсумками дисертаційного дослідження, С.С. Кузнецовим сформульовано низку теоретичних та практичних положень і пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства України, серед яких, зокрема:

1. Запропоновано доповнити Морську доктрину України на період до 2035 року, затверджену Постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. № 1307 (у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1108), *планом заходів з реалізації її норм, що має бути організаційно та фінансово підтриманий державою, і буде передбачати особливу підтримку розбудови військово-морського флоту, здатного ефективно захищати права України у прибережних морських просторах та інших районах Світового океану.*

2. Сформульовано авторське визначення поняття *«морська діяльність» як виду цілеспрямованої, правомірної, суспільно корисної соціальної активності у сфері освоєння морського довкілля, що здійснюється на підставі, у межах, у формах і у спосіб, яких визначено нормами морського права, чим створюється її специфічний (видовий) правовий режим як результат перетворення суспільних відносин між її суб'єктами у морські правовідносини.* Складниками морської діяльності визначено: *делімітацію морських просторів; реалізацію державного суверенітету, прав власності, суверенних прав і юрисдикції щодо просторових, живих, мінеральних ресурсів певних морських районів, з метою їх дослідження/розвідки/вивчення, розроблення/видобування та управління раціональним використанням; спорудження та експлуатацію засобів забезпечення правомірних форм морської діяльності; реагування на прояви протиправної морської діяльності, ризики та наслідки надзвичайних морських подій.*

3. Запропоновано внесення до програмних документів довгострокового планування морської галузі норм про поєднання у приморських регіонах потужностей морського і річкового транспорту, необхідності їх синергії з іншими видами транспорту, комплексного (інтегрованого) управління приморськими регіонами, урахування при оновленні механізмів його функціонування зарубіжного досвіду та кращих практик урядування з метою першочергового урахування потреб саме цих регіонів як регіонів-лідерів, що підсилить роль місцевих ініціатив і стане каталізатором відновлення втрачених та побудови нових видів транспортної взаємодії, враховуючи також створення нового Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України.

4. Додаткового обґрунтування набула теза про необхідність прийняття Закону України *«Про міжнародний реєстр суден»*, що дозволить залучити судновласників (поперед усе іноземних) під український прапор з обов'язковим дотриманням принципу забезпечення ефективного внутрішньодержавного контролю та якісного інспектування державою прапора з метою недопущення та скорочення субстандартного судноплавства. А також Закону України *«Про внутрішні води та територіальне море України»*, яким буде визначено, крім іншого, механізм делімітації морських просторів між суміжними державами (зокрема, в Азово-Чорноморському регіоні) і визначено статус Керченської протоки.

Також при здійсненні дисертаційного дослідження С.С. Кузнецовим отримано низку власних теоретичних висновків, що стосуються адміністративно-правового забезпечення формування та реалізації морської доктрини України, а також сформульовано окремі практичні рекомендації щодо вдосконалення законодавства. До таких висновків, зокрема, належать наступні:

1. Правові доктрини у системі публічного адміністрування морської діяльності виконують роль системоутворюючого фактора та є довгостроковим

державним планом його побудови, що визначає напрями розвитку, механізм та основні шляхи створення й удосконалення законодавчого базису публічних механізмів, задіяних в управлінні такою діяльністю, особливості здійснення та захисту суверенітету та суверенних прав держави у морських просторах, гарантованих Конвенцією ООН з морського права 1982 р.

2. Розроблено авторські визначення понять «доктрина», «правова доктрина», «правова (морська) доктрина», «морська доктрина України» та означено їхні кореляційні зв'язки. Зокрема, морською доктриною України визнано правову (морську) доктрину, якої було об'єктивовано (документовано, оприлюднено, апробовано) у відповідній формі та вона набула офіційного державного визнання в Україні як консолідована панівна система керівних концептуальних положень щодо визначення та вирішення питань розвитку (виникнення, трансформації, зникнення) проявів державно-правової дійсності у сфері морської діяльності, у т.ч. правового регулювання суспільних та соціальних відносин, пов'язаних із нею.

3. Ініційовано запровадження нового для правової науки поняття «доктринотворення», виокремлено його стадії та етапи. Доктринотворенням визнано процес формування та розвитку певної доктрини, що має циклічний характер, і складається з чотирьох стадій: розвиток витоків (джерел, підстав), наукове пізнання, суспільна та державна доктриналізація. Кожна зі стадій розподіляється на етапи, завдяки яким забезпечується послідовність процесу доктринотворення і формуються цілі галузевої політики держави та її національні інтереси у цій сфері.

4. Доведено, що у Морській доктрині України на період до 2035 року втілено «широкий» підхід до категорії «публічне адміністрування» через підтвердження значної ролі наднаціональних стандартів адміністрування морської діяльності та внутрішньодержавних механізмів їх реалізації.

5. Опрацювання процесу оновлення Морської доктрини України на період до 2035 року за участю Ради національної безпеки та оборони України та Кабінету Міністрів України свідчить про окремі недоліки в його організації. Відсутність офіційної інформації щодо розгляду питань про невиконання рішень РНБО дала підстави стверджувати, що нею не було реалізовано законодавчо визначених функціональних повноважень та компетенції у частині, що стосується оцінки юридичної відповідальності Кабінету Міністрів України за невиконання рішень Ради, що порушує питання виконавчої дисципліни та юридичної відповідальності як Кабінету Міністрів України, так і РНБО України. При цьому, динаміка Морської доктрини України на період до 2035 року засвідчила значні зміни її змісту та об'єму, пов'язані з перетвореннями у морській політиці держави та переорієнтацією національних інтересів України у морських просторах та у сфері морської діяльності.

6. Доведено, що морська діяльність є інструментом реалізації морської доктрини держави та її втіленням у нормотворенні та правозастосуванні. Визначення морської діяльності, надані у Морській доктрині України на період до 2035 року, не відповідають визначенням Конвенції ООН з морського права 1982 року. Також у морській діяльності отримує прояв морська правосуб'єктність держави. Сформульоване визначення поняття «морські правовідносини» як певної сукупності (виду) суспільних відносин, які виникли (є пов'язаними) з суспільно корисною морською діяльністю та набули відповідного правового врегулювання галузевим законодавством.

7. Зважаючи на відсутність у сучасній правовій науці усталених визначень понять «держава прапора», «прибережна держава» та «морська держава»,

запропоновано під «державною прапора» розуміти будь-яку державу, яка реалізувала принципи свободи відкритого моря, зокрема його складника – свободу судноплавства, відповідно до положень Конвенції ООН з морського права 1982 р., у частині, яка стосується реалізації права судноплавства, тобто права на те, щоб судна під її прапором плавали у відкритому морі; під «прибережною державою» – будь-яку державу, що має вихід до моря, здійснила делімітацію територіального моря та погодилася здійснювати суверенітет над територіальним морем із дотриманням Конвенції ООН з морського права 1982 р. та інших норм міжнародного права; під «морською державою» – будь-яку державу, що є заінтересованою у безпеці морської діяльності, а саме стосовно безпеки суден, людей і майна на судах та морського середовища, зокрема тому, що її громадяни беруть участь у забезпеченні, здійсненні та споживанні морських послуг, із дотриманням Конвенції ООН з морського права 1982 р. та інших норм міжнародного права.

8. Обґрунтовано, що умови надання судну державної належності (національності) слід розглядати не як умови надання дозволу судну плавати під прапором, а як умови надання певною державою права на використання державного прапора (державного символу) судновласникам, тобто особам, які експлуатують (володіють та використовують) судна від свого імені на законних підставах, у процесі експлуатації суден, зокрема обов'язкового використання державного прапора суднами, якщо вони здійснюють плавання у відкритому морі. Запропоновано відмовитися від використання конструкції «реальний зв'язок» та визначати її як правовідносини між державою прапора і судном прапора, які дістали нормативно-правового врегулювання та реалізуються на підставі, у межах, у формі, у спосіб та відповідно до процедур, яких визначено положеннями чинних нормативно-правових актів (національних і міжнародних).

9. Доведено, що виконання обов'язків держави прапора не обумовлено обов'язком їх виконання відповідно до певних критеріїв або стандартів, незважаючи на те, що їх встановлено як у нормах національного законодавства, так і у міжнародних угодах. Умови реєстрації суден на території України не порушують положення Конвенції ООН з морського права 1982 р., але у КТМ України поняття «реальний зв'язок» не використовується.

10. Поряд з виконанням зобов'язань держави прапора, що мають, переважно адміністративно-процедурний характер та пов'язані з реєстраційними діями і контрольними повноваженнями, до їх кола запропоновано зараховувати також функції з протидії незаконним актам, що порушують публічний порядок на морі, установлені після підписання та набуття чинності Конвенцією ООН з морського права 1982 р. та інших унесвітніх договорів щодо боротьби з забрудненням морського середовища, поширенням наркотичних засобів, перевезення рабів та несанкціонованим мовленням, а також підготовкою і дипломуванням морських кадрів та протидії пандемії COVID-19.

11. Екологічне спрямування публічного адміністрування морської діяльності передбачено Морською доктриною України на період до 2035 року і як для держави прапора, і як для прибережної держави, і як для держави порту. Це обумовлено загальносвітовими тенденціями підвищення рівня піклування про навколишнє середовище. Але внутрішньодержавний механізм адміністрування дотримання «екологічного імперативу» у морській діяльності до теперішнього часу перебуває у стані формування оптимальної національної моделі. Контроль «екологічності» суден відбувається в рамках здійснюваного контролю їхньої безпеки, яка у сфері морської діяльності має комплексний характер.

13. Максимальне усунення адміністративних перешкод на шляху до оптимізації функцій та вирішення організаційних проблем у сфері вилучення морських просторів визнано провідним аспектом формування та підтримання конкурентної конкурентності України та захоронення за нею одного з провідних місць у системі міжнародних інтересів України на морі.

14. Проаналізовано динаміку змін публічного адміністрування функційностей, які здійснюються у морських портах України у зв'язку з порятунком кордону, та доведено, що основною тенденцією їх оновлення стало інтенсивне зменшення обсягів, оптимізація, запровадження попереднього документального контролю та функціонування на основі системи управління ризиками. Акцентовано також увагу на тому, що вжиття епізодичних заходів, запровадження окремих документів та положень законодавства не будуть достатніми через відсутність оновлення загального підходу до адміністрування галузі та зміщення пріоритетів із виключно епізодичної політики «виснаження» портів на політику довгострокового розвитку та вкладення коштів у розвиток портової галузі.

15. Доведено, що реагування держав на загрози поширення пандемії COVID-19 відбулося досить швидко за заходів, що запроваджувалися при координації зусиль між державними суб'єктами. Адміністративні процедури найчастіше ставали єдиною ланкою фактором та гальмували вжиття оперативних заходів, необхідних для ефективного функціонування портів. Таке гальмування простежувалося також і в інших галузях, пов'язаних із функціонуванням світових ланцюгів постачання товарів пріоритетного призначення, зокрема у митній справі.

16. Оцінено практику публічного адміністрування портової діяльності відносно до ініціативи щодо безпечного транспортування зерна та продуктів харчування з українських портів 2022 р., виявлено недоліки національного рівня публічного адміністрування роботи «зернового коридору», запропоновано шляхи їх усунення.

17. Публічне адміністрування морської діяльності України як прибережної держави охоплює напрямки, пов'язані з установленням режимів прибережних морських просторів, їх демілітацією, а визнання України державою, що перебуває у географічно несприятливому положенні відповідно до Закону України від 03.06.1999 р. «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року та Угоди про імплементацію Частици XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року», обумовлює наявність особливих прав та преференцій у сфері експлуатації природних ресурсів та участі у морських науково-дослідницьких проєктах, розробці та передачі морської технології.

18. Серед сфер публічного адміністрування морської діяльності України як прибережної держави особливу увагу приділено управлінню прибережними регіонами та воєнно-морською діяльністю, які набули значного розвитку з початку 2022 р. у зв'язку з широкомасштабним воєнним вторгненням держави-агресора. Підтримано ініціативи зі створення в Одеському регіоні спеціальної економічної зони.

19. Доведено, що регіоналізм є притаманним публічному адмініструванню морської діяльності, а в регіональних угодах зазвичай міститься перелік форм та методів публічного адміністрування відповідної діяльності для регіонального та національного рівнів. Наднаціональний (регіональний) рівень визначено з більшою конкретизацією, а національний вимагає регламентації у внутрішньому законодавстві. Форми і методи публічного адміністрування на регіональному рівні

наслідують класичні для глобалізованого та транснаціонального правового регулювання концепції. Їх специфіка має прояв в обмеженості певним географічним районом, пов'язаності з певною акваторією, спрямованістю на виконання специфічних завдань, тісному зв'язку задіяних акторів, більшому ступені їх взаємодії, оперативності застосованих заходів.

19. Запропоновано визначати регіоналізм як практику формування правового режиму регіонального співробітництва – спільних дій у сфері реалізації спільних інтересів або захисту від спільних загроз у певному регіоні. Його ознаками є просторова, цільова, суб'єктна, предметна та юридична визначеність. Морський регіоналізм є практикою формування правового режиму регіонального співробітництва будь-яких заінтересованих суб'єктів у сфері реалізації спільних інтересів та/або захисту від спільних загроз, що стосуються морської діяльності у певному морському басейні. Чорноморський басейновий регіоналізм визначено як взаємодію держав, якої спрямовано на врегулювання відносин, що виникають у сфері морської діяльності у басейні Чорного моря, з метою виконання спільних завдань раціонального використання його природних ресурсів. Єврорегіоналізм визначено також як практику формування правового режиму регіонального співробітництва держав-членів Ради Європи у сфері реалізації спільних інтересів та/або захисту від спільних загроз в Європі, а морський єврорегіоналізм – як практику формування правового режиму регіонального співробітництва держав-членів Ради Європи у сфері реалізації спільних інтересів та/або захисту від спільних загроз, що стосуються морської діяльності у певному європейському морському басейні. Європейське співробітництво у басейні Чорного моря запропоновано розглядати як Чорноморський басейновий єврорегіоналізм.

20. Підтримано та додатково обґрунтовано пропозиції з вироблення єдиної міжнародної домовленості щодо Азово-Керченського регіону з визнанням Азовського моря як замкненого (напівзамкненого) з установами та делімітацією прибережних морських просторів, із закріпленням режиму Керченської протоки як протоки, що використовується для міжнародного судноплавства, відповідно до норм та принципів сучасного міжнародного права.

По закінченню доповіді С.С. Кузнецова в обговоренні докторської дисертації взяли участь:

Кандидат юридичних наук, доцент Юрій Сергєєв, який відзначив високу актуальність проведеного дослідження, його спрямованість на вирішення важливих питань формування та реалізації сучасної морської доктрини України та удосконалення галузевого законодавства. Акцентував увагу на тому, що у роботі порушено важливі теоретичні та практичні питання публічного адміністрування морської діяльності України як держави прапору та прибережної держави, означено перспективи оновлення його правового регулювання та організаційного забезпечення як у мирний час, так й в умовах дії режиму воєнного стану. Зважаючи на якісну наукову обґрунтованість, логічність та вагоме значення для практичного застосування висновків і пропозицій, вироблених С.С. Кузнецовим у дисертації на тему «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України», поданій на здобуття ступеня доктора наук за спеціальністю 12.00.07 – «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право», її може бути рекомендовано для попереднього розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді з присудження наукового ступеня доктора наук.

Кандидат юридичних наук, доцент Ілона Міщенко, яка відзначила, що докторська дисертація на тему «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України», підготовлена

С.С. Кузнецовим, належним чином відображає головні аспекти проблематики формування адміністративно-правового та організаційного механізму розбудови та приведення у відповідність до світових і регіональних стандартів системи публічного адміністрування морської діяльності в Україні, сприятиме оновленню морського законодавства та удосконалив практику реалізації прийнятих Україною зобов'язань за міжнародними угодами. Дисертація є чітко структурованою, матеріали дослідження викладені логічно, а розроблені і необхідним чином аргументовані висновки і пропозиції заслуговують на всебічну підтримку. Дисертаційне дослідження виконано на належному науковому рівні і цілком відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендовано до попереднього розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді з присудження наукового ступеня доктора наук на здобуття ступеня доктора юридичних наук.

Кандидат юридичних наук, доцент Наталія Коваль, яка зауважила, що робота є ґрунтовним науковим дослідженням, яке характеризується підвищеною актуальністю у сучасних умовах пошуку ефективних моделей публічного адміністрування морської та інших, тісно пов'язаних з нею видів діяльності. У роботі досліджене широке коло питань, наведено достовірні та науково обґрунтовані висновки, запропоновано логічні та значимі для практики пропозиції змін до законодавства України та наукових поглядів на класичні категорії адміністративного права, а також репрезентовано значну кількість авторських розробок у визначенні понять та категорій, пов'язаних з публічним адмініструванням морської діяльності. Зазначила, що самостійно підготовлена дисертація С.С. Кузнецова на тему «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України», що подана на здобуття ступеня доктора наук за спеціальністю 12.00.07 – «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право», може бути рекомендована для попереднього розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді з присудження наукового ступеня доктора наук.

Після обговорення докторської дисертації учасниками фахового семінару було надано слово **рецензентам** наукової праці: доктору юридичних наук, професору Борису Кормичу, доктору юридичних наук, професору Олексію Федотову та доктору юридичних наук, професору Тетяні Аверочкіній.

Доктор юридичних наук, професор Борис Кормич відзначив високий науковий рівень дисертаційної роботи С.С. Кузнецова. Проведене дослідження має комплексний та новачіний характер, враховує тенденції глобалізації та європеїзації адміністративного права, демонструє особливості реалізації міжнародних та регіональних правових стандартів у сфері морської діяльності на внутрішньодержавному рівні, чим сприяє розвитку сучасних поглядів на адміністративно-правову науку у цілому, та предмет, суб'єктів, форми та методи публічного адміністрування морської діяльності зокрема. Зміст докторської дисертації свідчить, що автором не лише вирішено важливу наукову проблему, а й сформульовано висновки, що мають практичне значення, і знайшли своє відображення у запропонованих змінах та доповненнях до чинного законодавства України. Робота являє собою якісну наукову працю самостійного характеру. С.С. Кузнецов має також необхідну кількість публікацій за темою роботи. Повнота викладу основних результатів дослідження у докторській дисертації та публікаціях відповідає встановленим вимогам. Висновки до роботи є науково обґрунтованими та належним чином доведеними.

Поряд із загальним позитивним враженням від докторської дисертації, необхідно звернути увагу й на окремі недоліки, що у ній містяться.

По-перше, досліджуючи питання формування морської доктрини України, автор лише побіжно згадує роль та значення судової практики у створенні її базисних положень, тоді як судові прецеденти ставали основою для проєктування та наступного схвалення на міжнародному рівні значної кількості діючих правових стандартів морської діяльності та побудови національних систем її публічного адміністрування.

По-друге, дискусійною є пропозиція автора про необхідність відмови від використання устояної, класичної правової конструкції «реальний зв'язок», адже її авторське визначення як «правовідносин між державою прапора і судном прапора, які дістали нормативно-правового врегулювання та реалізуються на підставі, у межах, у формі, у спосіб та відповідно до процедур, що визначені положеннями чинних нормативно-правових актів (національних та міжнародних)» можна вважати її тлумаченням. Крім того, за умов відсутності нормативного закріплення визначення «реального зв'язку», така авторська розробка може активізувати наукову дискусію щодо підходів до її визначення з майбутнім закріпленням у національних законодавствах та погодженням на міжнародному рівні.

По-третє, при розгляді проблематики залучення Азово-Чорноморських акваторій до участі в європейських транспортних ініціативах автор зазначає про Європейський простір морських перевезень без бар'єрів, але не пояснює, яким чином впроваджується ця концепція в європейському регіоні та, зокрема, в Україні, попри те, що у рамках цієї концепції ЄС визначив чотири коридори, два з яких охоплюють Чорноморський регіон.

Зважаючи на дискусійний характер висловлених зауважень, вони не впливають на позитивну оцінку докторської дисертації, яка має логічний і завершений характер, у ній сформульовано ряд аргументованих пропозицій щодо змін та доповнень до чинного законодавства України, а також нові наукові результати, що сприяють оновленню доктрини адміністративного права. Дисертаційна робота є актуальним, самостійним та обґрунтованим дослідженням. Положення і висновки дисертації належним чином висвітлені у публікаціях автора та апробовані під час його участі на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, їх рекомендовано до вивчення та опрацювання здобувачами вищої освіти. Враховуючи викладене вважає, що докторська дисертація С.С. Кузнєцова на тему «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України» відповідає вимогам, які висуваються до докторської дисертації, та може бути рекомендована для подання до докторської ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора юридичних наук.

Доктор юридичних наук, професор Олексій Федотов відзначив актуальність та затребуваність рецензованого дисертаційного дослідження для оновлення діючого галузевого законодавства, реформування публічного адміністрування морської діяльності в Україні. Зазначив, що дослідження проблематики адміністративно-правового забезпечення формування та реалізації морської доктрини України проведено С.С. Кузнєцовим на високому науково-теоретичному рівні із застосуванням комплексу загальнонаукових та спеціально-наукових методів і прийомів пізнання, які стали надійним базисом та забезпечили високий ступінь обґрунтованості та достовірності висновків докторської дисертації. Дисертаційне дослідження характеризується єдністю змісту, свідчить про особистий внесок С.С. Кузнєцова у науку сучасного адміністративного права щодо вирішення проблеми адміністративно-правового забезпечення формування та реалізації морської доктрини України.

Разом з тим, дисертаційне дослідження містить ряд зауважень, а деякі положення свідчать про спірність висловленої позиції автора.

По-перше, навряд чи можна погодитися з твердженням С.С. Кузнецова про те, що близькою до співробітництва у приморських регіонах (в аспекті синергії різних видів транспорту та забезпечення функціонування національних ланцюгів постачань) є класична категорія морського регіоналізму. Слід звернути увагу, що морський регіоналізм передбачає співробітництво між державами певного регіону, що перебуває на узбережжі морського басейну, і одним з елементів якого, безумовно, може бути організація співпраці різних видів транспорту у системі національних транспортних комунікацій, але така співпраця все ж має охоплювати декілька держав регіону.

По-друге, погоджуючись з тезою автора про те, що з метою побудови оновленого механізму публічного адміністрування портової діяльності останнім часом було значно спрощено та оптимізовано портові формальності в Україні, варто зауважити, що у роботі не було розглянуто досвід створення «морського єдиного вікна» як одного з елементів такої оптимізації.

По-третє, у роботі відзначається про зобов'язання держави прапору щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів на морі відповідно до норм Конвенції ООН з морського права 1982 року, як складника «реального зв'язку» між судом та державою його реєстрації, але не розглянуто чи містять інші міжнародні морські угоди, що стали частиною національного законодавства України, норми про протидію такому явищу. А поряд із зазначенням про національні та регіональні системи спостереження та реагування на незаконні переміщення наркотичних та інших засобів морем, не наведено конкретних прикладів такої співпраці.

Проте, ці зауваження не впливають на загальне позитивне враження від рецензованого дисертаційного дослідження, у якому автором забезпечено належний рівень аргументованості запропонованих положень та висновків. Також авторські пропозиції пройшли необхідну апробацію і можуть бути враховані у науково-дослідницькій, правотворчій, правозастосовній діяльності, а також у навчальному процесі через свою спрямованість на комплексне оновлення галузевого законодавства та формування наукового базису морської доктрини сучасної України.

Отже, дисертаційна робота С.С. Кузнецова на тему: «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України» виконана на високому науково-теоретичному рівні, є самостійним, завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані висновки, достатньою є кількість наукових публікацій, що відповідає вимогам, передбаченим пунктами 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою КМУ від 17 листопада 2021 року, та може бути рекомендована до подання до спеціалізованої вченої ради з присудження наукового ступеня доктора наук для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора юридичних наук

Доктор юридичних наук, професор Тетяна Аверочкина зазначила, що дослідження адміністративно-правового забезпечення формування та реалізації морської доктрини України здійснене С.С. Кузнецовим на високому науковому рівні з базуванням на значній кількості наукових, законодавчих та емпіричних джерел, а також з урахуванням новітніх поглядів на публічне адміністрування морської та портової діяльності. Вдало обрана та застосована методологія дослідження дозволила Сергію Сергійовичу опрацювати більшість актуальних питань морської діяльності в Україні, визначити можливості удосконалення

механізмів їх вирішення з урахуванням досвіду зарубіжних держав та кращих практик публічного адміністрування, сформулювати якісні, виважені, аргументовані і достовірні пропозиції та висновки до роботи, що характеризуються науковою новизною та оригінальністю. Робота є логічно структурованою, відповідає принципам академічної доброчесності, її завдання визначені коректно, а результати належним чином апробовані.

Проте до дисертаційної роботи можна висловити також ряд зауважень.

По-перше, підтримуючи пропозиції автора щодо оновлення класичних поглядів на концепцію «реального зв'язку» між судом та державою його реєстрації та додавання до переліку зобов'язань держави прапору, визначених у ст. 94 Конвенції ООН з морського права 1982 року, зобов'язань щодо протидії перевезенню рабів та торгівлі людьми, протидії незаконному обігу наркотичних засобів, а також несанкціонованому мовленню з морських просторів, варто зазначити, що у роботі не пояснено, яким чином ці зобов'язання можуть бути відображені у національному законодавстві України та чи не потребуватимуть у зв'язку з цим оновлення Морська доктрина України на період до 2035 року та згадана ст. 94 Конвенції.

По-друге, позитивно оцінюючи авторські визначення та докладну характеристику ряду правових категорій, що мають безпосереднє відношення до формування та реалізації морської доктрини України («доктринотворення», «морська діяльність», «морські правовідносини», «морська держава», «держава прапору», «прибережна держава» тощо) у роботі не було наведено авторської позиції щодо визначення поняття «держава порту», що було б логічним, зважаючи на її проблематику.

Дисертація С.С. Кузнєцова на тему: «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України» виконана на високому науково-теоретичному рівні, є самостійним, завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, кількість наукових публікацій є достатньою, що відповідає вимогам, передбачених пунктами 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою КМУ від 17 листопада 2021 р., та може бути рекомендована до подання до спеціалізованої вченої ради з присудження наукового ступеня доктора наук для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора юридичних наук.

Узагальнюючи результати обговорення, докторської дисертації С.С. Кузнєцова запропоновано затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації на тему: «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України» та рекомендувати докторську дисертацію до попереднього розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді з присудження наукового ступеня доктора наук (докторській раді) за спеціальністю 12.00.07 – «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд докторської дисертації: за – 6; проти – немає; утримались – немає.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації Кузнєцова Сергія Сергійовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження обумовлена необхідністю вироблення нових наукових підходів до адміністративно-правового забезпечення формування та реалізації морської доктрини України у зв'язку з продовжуваною воєнною агресією РФ та тимчасовою окупацією суходольних територій та прибережних морських акваторій, обмеженням та блокуванням морської і портової діяльності в Україні. Тривалий час система публічного адміністрування морської галузі України потребує вироблення комплексного підходу до реформування відповідно до загальносвітових та європейських кращих практик урядування. Розбудова сучасної морської доктрини України має ґрунтуватися на наукових розробках, досвіді провідних морських держав світу, сприйнятті новітніх протоколів та практик адміністрування морської діяльності, спрямованих на формування унікальної європейської моделі, сформованої в умовах жорсткого воєнного конфлікту та знаходження специфічних можливостей забезпечення працездатності портового комплексу держави у кризових умовах. Адміністративно-правове забезпечення її формування та реалізації здійснюється за допомогою системи суб'єктів публічної адміністрації національного, регіонального та міжнародного рівнів, шляхом адміністрування морської діяльності України як держави прапору, держави порту та прибережної держави, розширення регіонального співробітництва та пошуку ефективних шляхів виходу з кризи, повноправного входження до загальноєвропейської системи водних транспортних комунікацій.

В Україні морська доктрина конститується з часу набуття незалежності в 1991 р. та відрізняється пошуком оптимальної та найбільш працездатної моделі, спрямованої на забезпечення незалежності, сталого розвитку та інтеграції в євроатлантичний політичний, економічний, правовий і безпековий простір. Роль адміністративно-правового забезпечення її формування та реалізації є провідною через основоположний характер публічного адміністрування, адміністративного права і законодавства для розбудови й удосконалення усіх видів діяльності з використання та охорони морських просторів. Базованість адміністративно-правового забезпечення морської діяльності сучасної держави на комплексі міжнародних та регіональних правових і управлінських стандартів обумовлює залученість наднаціональних суб'єктів публічної адміністрації до системи управління морською діяльністю в Україні. Але, враховуючи специфіку форм і методів такого управління, функції з реалізації вироблених стандартів покладаються на внутрішньодержавні адміністративно-правові механізми, якими забезпечується дія кращих практик публічного адміністрування морської та інших видів діяльності, пов'язаних із використанням морських просторів.

Морська доктрина України на період до 2038 року, що затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 № 1307 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 № 1108) (далі – Доктрина 2018), є одним із перших прикладів довгострокового галузевого стратегічного планування в національній системі законодавства. Її було значною

мірою реформовано у зв'язку з агресією РФ, що розпочалася у 2014 р., та на теперішній час вона підлягає черговому оновленню через значні виклики та загрози, що постали перед Україною з ескалацією конфлікту у 2022 р. Реформуванню підлягає також інше галузеве законодавство з метою створення якісного правового базису реалізації, підтримання та захисту прав і національних інтересів України на морі.

Вибір теми дисертаційного дослідження зумовлений подальшим впровадженням в Україні адміністративної реформи, оновленням Кабінетом Міністрів України Морської доктрини України на період до 2035 року та Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року, розробленням та затвердженням інших програмних документів довгострокового планування розвитку водної транспортної галузі. Об'єктивна необхідність оновлення підходів до реформування публічного адміністрування морської діяльності вимагає створення ефективного наукового, законодавчого та управлінського базису її провадження, що поєднуються у рамках морської правової доктрини України. Її адміністративно-правовий вимір полягає у визначенні можливостей впливу органів виконавчої влади на створення умов для належного впровадження стандартів та кращих практик адміністрування морської, військово-морської, портової та інших видів діяльності, що тісно з ними пов'язані.

Поряд із цим, наукові дослідження морської доктрини України досі не отримували комплексного характеру. Винятком є монографія С.В. Ківалова «Нариси морської доктрини України» (2017), в якій визначено ключові принципи та напрями, за якими має формуватися морська доктрина сучасної Української держави, відображено еволюцію поглядів автора на морську політику України та охарактеризовано деякі практичні заходи з її удосконалення. Окремі монографічні та навчальні видання, присвячені загальним засадам адміністративно-правового забезпечення морської діяльності, також формують науковий складник морської доктрини України. Одними з перших монографічних видань, в яких було досліджено окремі питання морської доктрини України, стали колективне дослідження «Сучасне міжнародне морське право та практика його застосування Україною» (1995) та монографія О.А. Щипцова «Україна – морська держава» (1998). Серед сучасних праць, присвячених публічному адмініструванню морської діяльності, слід відзначити такі дисертаційні дослідження: В.В. Сергійчик «Адміністративно-правові засади виконання Україною обов'язків держави прапора щодо контролю технічного стану морських суден» (2010), М.В. Никитюк «Правові підстави та процедури реєстрації суден на території України» (2010), Т.В. Аверочкіної «Адміністративна юрисдикція України в прибережних водах» (2018), С.В. Андрущенко «Правовий режим морського порту» (2021) та ін.

Оскільки адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України є базовим для подальшої розбудови наукового та нормативного підґрунтя публічного адміністрування морської діяльності України, науково-теоретичною основою цього дослідження став науковий доробок представників загальнотеоретичної юриспруденції: В.В. Дудченко, Є.П. Євграфової, В.В. Завальнюка, О.В. Зайчука, М.В. Кармаліти, М.І. Козюбри, С.П. Кравченка, А.Ф. Крижановського, Ю.М. Оборотова, Н.М. Оніщенка, О.В. Петришина, В.Д. Ткаченка, В.А. Трофименка, І.В. Семеніхіна, О.Ф. Скакун, М.В. Цвіка, Ю.С. Шемшученка та ін.

При дослідженні теми використовувалися роботи українських і зарубіжних учених у галузі адміністративного права та публічного адміністрування морської і портової діяльності, а також регіональних та глобальних аспектів і практик такого

адміністрування: В.Б. Авер'янова, Б.В. Бабіна, О.Ф. Висоцького, В.М. Гаращука, Є.В. Додіна, Д.А. Іванова, С.В. Ківалова, Т.Р. Короткого, С.О. Кузнецова, Д.В. Лученка, М.В. Никитюк, В.В. Серафімова, О.М. Стеця, М.Ю. Черкеса, О.М. Шемякіна, А.М. Школика, Л.М. Александера (L.M. Alexander), Дж.І. Алкайде (J.I. Alcaide), Л.Дж. Буше (L.J. Bouchez), Л. Ван Лангенхов (L. Van Langenhove), П. Верховена (P. Verhoeven), С. Гонзалес Соліс (S. Gonzales Solis), Р.-Ж. Дюпої (R.-J. Dupuy), Р.П. Карлайла (R.P. Carlisle), Н. Кемоклідзе (N. Kemoklidze), Р. Коллінса (R. Collins), А.Н. Костеа (A.N. Costea), А.В. Лоу (A.V. Lowe), М. Лушука (M. Łuszczuk), Ф. Льясера (F. Llácer), А. Майкла (A. Michail), Т. Мейджора (T. Major), Ф. Паркінсона (F. Parkinson), Ф. Пінієлла (F. Piniella), Р. Рея (R. Rhea), Л. Фачана (L. Faqiang), Н.М. Ганнінгса (N.M. Hunnings), К. Гілла (C. Hill), Ф.Н. Гопкінса (F.N. Hopkins), Р.Р. Черчилля (R.R. Churchill) та інших дослідників. Інноваційний погляд на розширення меж правового регулювання адміністративного права та оновлення доктринальних поглядів на державне управління та публічне адміністрування міститься у розробках Т.В. Аверочкіної, С.В. Андрущенко, Б.А. Кормича, Р.С. Мельника, А.А. Пухтецької, І.П. Яковлева та ін.

Ці базові теоретичні напрацювання є вагомим внеском у розвиток як теорії адміністративного права, так і сфери публічного адміністрування морської діяльності та формування морської доктрини України.

Водночас, нові виклики та загрози, що постали перед Україною з 2014 р. та значною мірою підсилюються з 2022 р., активне оновлення системи публічного адміністрування галузі та пошук шляхів підвищення ефективності її функціонування, а також важливість модернізації програмного документа – Морської доктрини України на період до 2035 року – та приведення її у відповідність до сучасних стандартів управління з урахуванням уже здійснених інфраструктурних проєктів обумовлюють необхідність проведення комплексного дослідження адміністративно-правового забезпечення формування та реалізації морської доктрини України. Підґрунтям дослідження є також практичний досвід управління галуззю, що дозволило виявити найбільш значущі елементи та особливості, сформувати науковий базис реформування й удосконалення Доктрини 2018, а також визначити кращі можливості для повної й ефективної реалізації її цілей, сфокусувати увагу на базових теоретико-прикладних засадах формування та реалізації таких доктрин у світі та в Україні.

Нормативно-правовою базою дисертації є Конституція України, міжнародні договори, документи та узагальнення матеріалів міжнародних конференцій, програмні документи довгострокового планування, закони України з питань морської діяльності, укази і розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативні акти Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, Адміністрації судноплавства та інших центральних органів виконавчої влади.

Емпіричну основу дисертації становлять довідкові видання, аналітичні, статистичні матеріали, Інтернет-ресурси та судова практика.

Мета і завдання дослідження. Мета цього дослідження полягає у створенні на основі досягнень адміністративно-правової науки, норм адміністративного права, міжнародних та регіональних стандартів публічного адміністрування морської діяльності науково обґрунтованої концепції адміністративно-правового забезпечення формування та реалізації морської доктрини України, формулюванні висновків та пропозицій щодо удосконалення національної системи управління морською діяльністю за мирного часу та в умовах дії правового режиму воєнного

стану з метою відновлення та захисту національних інтересів і суверенних прав України у морських просторах. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність виконання таких основних наукових завдань:

визначити місце правових доктрин у системі публічного адміністрування морської діяльності;

розробити визначення базових теоретичних категорій доктринотворення у сфері морської діяльності;

охарактеризувати динаміку зміни Морської доктрини України на період до 2035 року;

означити теоретичні засади формування та реалізації морської доктрини України;

висвітлити особливості, форми та методи публічного адміністрування морської діяльності України як держави прапора та прибережної держави;

охарактеризувати концепцію «реального зв'язку» між судном і державою його реєстрації, визначити її складники;

означити напрями розвитку публічного адміністрування діяльності у прибережних акваторіях, приморських регіонах, а також воєнно-морської діяльності за мирного часу та в особливих умовах;

висвітлити новаті публічного адміністрування портової діяльності;

визначити характерні риси морської діяльності, спрямованої на захист суверенітету та суверенних прав України у морських просторах;

охарактеризувати регіоналізм у концепції публічного адміністрування морської діяльності;

визначити особливості використання Азово-Чорноморських акваторій у європейських транспортних ініціативах;

розробити пропозиції та рекомендації щодо удосконалення правових засад морської діяльності в Україні та, зокрема, правового режиму Азово-Керченської акваторії.

Не викликають заперечень сформульовані автором об'єкт та предмет дисертаційного дослідження. Так, *об'єктом дослідження* є морська доктрина України як правове явище. *Предметом дослідження* є адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить система загально- та спеціально-наукових методів і прийомів наукового пізнання. В основу методологічної конструкції дисертаційної роботи покладено системний аналіз, який визначив напрями та стратегію дослідження адміністративно-правового забезпечення формування та реалізації морської доктрини України. Діалектичний метод пізнання дозволив дослідити специфіку основних підходів до формування правових доктрин [п.п. 1.1, 1.3], виявити закономірності правового забезпечення владних функцій держави та її органів у формуванні та реалізації морської доктрини України [р. 2, р. 3], простежити динаміку участі України в європейських транспортних ініціативах та визначити режим Азово-Керченської акваторії [п.п. 4.2, 4.3]. Для поглибленого дослідження та формування понятійного апарату доктринотворення використано логіко-семантичний метод [п.п. 1.1, 1.3, 4.1]. Історико-правовий метод послужив дослідженню динаміки Морської доктрини України на період до 2035 року [п. 1.2] та дослідженню публічного адміністрування морської діяльності України як держави прапора, практики «зручних прапорів», протидії протиправній діяльності у морських просторах [р. 2]. Методи аналізу і синтезу застосовано у процесі дослідження поглядів учених на категорії «доктрина», «правова

доктрина» [п.п. 1.1, 1.2], змісту та обсягу поняття «реальний зв'язок» [п.п. 2.1] і вироблення авторських підходів до цих правових явищ з урахуванням предмета дослідження [п.п. 1.1, 1.3, р. 2]. Формально-юридичний метод використано при аналізі нормативного підґрунтя для визначення категорій: «держава прапора», «прибережна держава», «морська держава», «реальний зв'язок» [п.п. 1.3, 2.1]. Метод системного аналізу допоміг установити характерні риси морської діяльності, проаналізувати її визначення відповідно до чинного законодавства та розробити авторський підхід до її сутності та складників [п. 1.3], охарактеризувати систему суб'єктів публічної адміністрації, залучених до реалізації прав та інтересів України як держави прапора, держави порту та прибережної держави [р. 2, р. 3]. Структурно-функціональний метод та метод нормативно-логічного аналізу дозволили охарактеризувати публічне адміністрування морської діяльності України як держави прапора, держави порту та прибережної держави [р. 2, р. 3], а також означити роль регіоналізму у концепції такого адміністрування [п. 4.1]. Порівняльний метод використано для зіставлення норм програмних документів довгострокового планування розвитку водних транспортних сполучень та виявлення їхніх особливостей [п. 1.3, р. 3]. Застосування логіко-юридичного методу, а також методів моделювання, узагальнення, аналогії та концептуального проєктування і прогнозування дозволило сформулювати пропозиції та рекомендації щодо удосконалення чинного законодавства України у сфері публічного адміністрування морської діяльності, а також виробити проєкти змін і доповнень до нормативно-правових актів у цій сфері [р. 3, р. 4].

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в Україні комплексним науковим дослідженням, в якому відповідно до напрацьовань сучасного адміністративного права, міжнародних та регіональних стандартів публічного адміністрування морської діяльності сформульовано цілісну концепцію адміністративно-правового забезпечення формування та реалізації морської доктрини України. У результаті здійсненого дослідження сформульовано низку положень і висновків, до найбільш значущих з яких належать:

уперше:

визначено місце правових доктрин у системі публічного адміністрування морської діяльності;

з'ясовано підходи сучасної правової науки до визначення правових доктрин і сформовано теоретичне підґрунтя формування морської правової доктрини України;

сконструйовано теоретико-прикладний базис концепції адміністративно-правового забезпечення формування та реалізації морської доктрини України;

розроблено та сформульовано категоріальний апарат, пов'язаний із формуванням морської доктрини України, визначено взаємозв'язки та розмежування між окремими категоріями («доктрина», «правова доктрина», «правова (морська) доктрина», «морська доктрина України», «доктринотворення», «морська діяльність», «морські правовідносини», «держава прапора», «прибережна держава», «морська держава», «регіоналізм», «морський регіоналізм», «Чорноморський басейновий регіоналізм», «єврорегіоналізм», «морський єврорегіоналізм»);

охарактеризовано діяльність Ради національної безпеки та оборони України та Кабінету Міністрів України з розроблення та затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року;

доведено, що морська діяльність є інструментом реалізації морської доктрини держави та її втіленням у нормотворенні та правозастосуванні;

висловлено думку щодо необхідності оновлення розуміння концепції «реального зв'язку» між судном і державою його реєстрації;

обґрунтовано додання до класичних адміністративно-правових зобов'язань держави прапора також зобов'язань із протидії незаконним актам, пов'язаним із забрудненням морського середовища, поширенням наркотичних засобів, перевезенням рабів та несанкціонованим мовленням із морських просторів, а також підготовкою і дипломуванням морських кадрів та протидії пандеміям;

запропоновано шляхи оновлення публічного адміністрування портової діяльності в Україні за мирного часу та в особливих умовах;

розкрито статус України як держави, що перебуває у географічно несприятливому положенні;

розроблено пропозиції з удосконалення публічного адміністрування у приморських регіонах та у сфері військово-морської діяльності;

визначено особливості регіонального публічного адміністрування морської діяльності та реалізації його стандартів на національному рівні;

удосконалено:

вчення про форми та методи публічного адміністрування;

концепцію інтегрованого управління прибережними зонами;

наукові підходи щодо проблематики взаємного впливу внутрішньодержавного та міжнародного права, зокрема у сфері публічного адміністрування морської діяльності;

набули подальшого розвитку:

наукові погляди на категорії «публічне адміністрування» і «юрисдикція» в оновленій доктрині Особливої частини адміністративного права України щодо управління морською діяльністю;

ідеї формування універсальних глобальних і регіональних стандартів публічного адміністрування у сфері морської діяльності;

вчення про правосуб'єктність сучасних держав;

запропоновано:

шляхи та способи удосконалення правового регулювання морської діяльності України як держави прапора, держави порту та прибережної держави;

зміни та доповнення до програмних документів довгострокового планування розвитку морської та тісно пов'язаних із нею галузей щодо забезпечення синергії різних видів транспорту у приморських регіонах.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертаційному дослідженні положення, зроблені узагальнення, висновки та пропозиції мають загальнотеоретичне і прикладне значення для науки адміністративного права та процесу, правотворчої діяльності та практики діяльності органів виконавчої влади України.

Результати дослідження можуть бути використаними у:

науково-дослідницькій сфері – для подальших досліджень загальнотеоретичних питань формування та реалізації морської доктрини України, удосконалення наукового підґрунтя публічного адміністрування діяльності у водних просторах;

правотворчій діяльності – при реформуванні законодавства України з питань морської діяльності, підготовці проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на удосконалення та усунення прогалин правового забезпечення морської діяльності як у морських прибережних акваторіях України, так і у відкритому морі;

правозастосовній діяльності – для удосконалення та підвищення ефективності практичної діяльності органів державної влади та управління у сфері

морської діяльності

навчальному процесі – при підготовці підручників та навчальних посібників (із курсів: «Адміністративне право», «Проблеми адміністративного права», «Морське право», «Забезпечення безпеки моргосподарського комплексу України», «Міжнародне морське право», а також при підготовці дисертаційних робіт та монографічних досліджень із питань правового забезпечення морської діяльності).

Апробація результатів дослідження. Положення і висновки дисертації доповідалися й обговорювалися на засіданні кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія» та на засіданні Нинденного регіонального центру Національної академії правових наук України.

Основні положення та висновки дисертаційного дослідження було представлено й обговорено на міжнародних, всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях: «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 15 травня 2020 р.), «П'яті Таврійські юридичні наукові читання» (м. Київ, 15–16 травня 2020 р.), «Адміністративно-правова доктрина і практика в умовах сучасних викликів» (м. Київ, 4–5 червня 2020 р.), «Юридична наука: виклики і сьогодення» (м. Одеса, 12–13 червня 2020 р.), «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (м. Львів, 29–30 січня 2021 р.), «Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру» (м. Одеса, 21 травня 2021 р.), «Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього» (м. Дніпро, 14–15 січня 2022 р.), «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети» (м. Одеса, 21–22 січня 2022 р.), «Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику» (м. Харків, 21–22 січня 2022 р.), «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Кременчук, 21–22 січня 2022 р.), «Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у XXI ст.» (м. Запоріжжя, 28–29 січня 2022 р.), «Пріоритетні напрями розвитку правової системи України» (м. Львів, 28–29 січня 2022 р.), «Актуальні проблеми реформування системи законодавства України» (м. Запоріжжя, 28–29 січня 2022 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертаційному дослідженні, викладено у 39 наукових публікаціях (із них 1 у співавторстві), 20 з яких розміщено у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 6 (1 у співавторстві) – у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science та/або Scopus і 13 доповідях на наукових і науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, що містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг дисертації становить 425 сторінок, з яких основного тексту – 327 сторінок, список використаних джерел міститься на 87 сторінках і налічує 789 найменувань, чотири додатки на 11 сторінках.

Список публікацій здобувача за темою дисертації.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

наукові статті у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:

1. Kuznietsov, S. (2021). The «Genuine link» Concept: Is It Possible to Enhance the Strength? *Lex Portus*, 7(6), 65–89. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.7.6.2021.3>.

2. Kuznetsov, S. (2021). Status «ecological» obligations of a flag state as an integral part of the «genuine link» conception. *Amazonia investiga*, 10(47), 190–196. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.47.11.19>.

3. Kuznetsov, S. (2022). Status obligations of a «flag state»: modern international legal regime of the slaves' transportation suppression. *Amazonia investiga*, 11(49), 55–60. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.49.01.6>.

4. Kuznetsov, S. (2022). Combating drug trafficking: the international legal dimension. *Amazonia investiga*, 11(51), 220–224. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.51.03.21>.

5. Kuznetsov, S. (2022). Status obligations of a «flag state»: counteraction to unauthorized broadcasting from the high seas. *Cuestiones politicas*, 40(72), 423–434. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4072.24>.

6. Kuznetsov, S., Vladyshevska V., & Kuznetsov, S. (2023). Coastal Regions of Ukraine: Governance Transformation amid the Russian Invasion. *Lex Portus*, 9(1), 37–49. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.9.1.2023.3>.

Наукові статті у фахових виданнях України:

7. Кузнецов С.С. Оновлена морська доктрина України: відповідь на загрози сучасній українській державності. *Lex Portus*. 2019. № 6. С. 39–51. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.6.2019.3>.

8. Кузнецов С.С. Морська доктрина України: вимір загальнотеоретичної юриспруденції. *Правова держава*. 2020. № 37. С. 71–79. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.38.201504>.

9. Кузнецов С.С. Підготовка моряків у системі національних інтересів України на морі: до питання організаційно-правового забезпечення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 1. С. 194–198. <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.1.34>.

10. Кузнецов С.С. Оновлення правового забезпечення військово-морської діяльності як пріоритетного напрямку державної морської політики України. *Право та державне управління*. 2020. № 2. С. 81–86. <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.2.12>.

11. Кузнецов С.С. Морська доктрина України: еволюційний аспект процесу формування. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 2. С. 50–59. <https://doi.org/10.32850/sulj.2020.2.9>.

12. Кузнецов С.С. Доктринотворення – стадія процесу суспільного (суспільно-свідомого) управління соціальною поведінкою суб'єктів суспільних відносин. *Правова держава*. 2020. № 39. С. 100–110. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.39.212988>.

13. Кузнецов С.С. Доктринотворення – стадія процесу державного (владно-вольового) управління соціальною поведінкою суб'єктів суспільних відносин. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. Вип. 3(23). С. 59–68. <https://doi.org/10.35774/app2020.03.059>.

14. Кузнецов С.С. Морська доктрина України 2009 року – організаційний (процесуально-процедурний) аспект правотворення і доктринотворення. *Юридичний бюлетень*. 2020. Вип. 16. С. 43–53. <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.16.06>.

15. Кузнецов С.С. Морська доктрина України на період до 2035 року (2009 – 2015 – 2018 років): організаційний (процесуально-процедурний) аспект доктринотворення. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2021. № 1(71). Т. 1. С. 17–

26. <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2021.1.3>.

16. Кузнецов С.С. Концепт «морські правовідносини» у контексті правової (морської) доктрини для України. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 63–71. <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.3.9>.

17. Кузнецов С.С. Україна – держава прапора: концепт «реальний зв'язок» у контексті правової (морської) доктрини (частина I. Становлення). *Нове українське право*. 2021. Вип. 4. С. 237–244. <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.4.35>.

18. Кузнецов С.С. Україна – держава прапора: концепт «реальний зв'язок» у контексті правової (морської) доктрини (частина II. Сучасність). *Нове українське право*. 2021. Вип. 5. С. 51–57. <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.5.7>.

19. Кузнецов С.С. Чорноморський басейновий регіоналізм: керівне положення правової (морської) доктрини України (міжнародно-правовий вимір). *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право». 2021. № 1(49). С. 128–135. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1\(49\).233059](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1(49).233059).

20. Кузнецов С.С. Чорноморський басейновий єврорегіоналізм: керівне положення правової (морської) доктрини (євроінтеграційний вимір: Україна – Рада Європи). *Публічне право*. 2021. № 1(41). С. 71–86. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2021-41-7>.

21. Кузнецов С.С. Азово-Керченська акваторія у концепції історичних вод. *Правова держава*. 2021. № 42. С. 108–114. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.42.232425>.

22. Кузнецов С.С. Концепт «морська діяльність» у контексті правової (морської) доктрини для України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. Вип. 2. С. 98–103. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.2.17>.

23. Кузнецов С.С. Україна – морська держава: концепт «правосуб'єктність» у контексті правової (морської) доктрини. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. Вип. 3. С. 137–143. <https://doi.org/10.15421/392162>.

24. Кузнецов С.С. Україна – держава прапора: концепт «реальний зв'язок» у контексті правової (морської) доктрини (судно прапора – виключна юрисдикція). *Публічне право*. 2021. № 3(43). С. 77–87. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2021-43-8>.

25. Кузнецов С.С. Україна – прибережна держава: концепт «держава, яка знаходиться в географічно несприятливому положенні» у контексті правової (морської) доктрини. *Юридичний бюлетень*. 2021. Вип. 20. С. 30–38. <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.20.04>.

26. Кузнецов С.С. Україна – держава прапора: концепт «реальний зв'язок» у контексті правової (морської) доктрини (зобов'язання щодо безпеки мореплавства). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2021. Вип. 53. С. 44–49. <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.53.9>.

Тези доповідей і наукових повідомлень:

27. Кузнецов С.С. Торговельне мореплавство: генеза правового забезпечення. *Правове життя сучасної України: у 3 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М.Р. Аракелян. Одеса: Видав. дім «Гельветика», 2020. Т. 2. С. 144–147.*

28. Кузнецов С.С. Військово-морська діяльність у системі пріоритетів державної морської політики України: оновлення правового забезпечення. *П'яті Таврійські юридичні наукові читання: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 15–16 трав. 2020 р.). Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2020. С. 117–119.

29. Кузнецов С.С. Морська доктрина як стратегія побудови оновленого морського законодавства України. *Адміністративно-правова доктрина і практика в умовах сучасних викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 4–5 черв. 2020 р.) / ред. кол. І.С. Гриценко, Р.С. Мельник та ін. Київ: Видав. дім «Гельветика», 2020. С. 23–27.

30. Кузнецов С.С. Загальнотеоретичний підхід до визначення категорії «доктрина». *Юридична наука: виклики і сьогодення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 12–13 черв. 2020 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 20–23.

31. Кузнецов С.С. Чорноморський басейновий регіоналізм: до визначення поняття. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Львів, 29–30 січ. 2021 р.). Львів: Західноукр. орг. «Центр правничих ініціатив», 2021. Ч. 2. С. 69–73.

32. Кузнецов С.С. Чорноморський басейновий євро регіоналізм: перспективи для оновлення морської доктрини України. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-ти річчя проголошення незалежності України та 25-ти річчя прийняття Конституції України): у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса: Видав. дім «Гельветика», 2021. Т. 1. С. 412–414.

33. Кузнецов С.С. Терміно-поняття «держава-учасниця» – позначення правового статусу суб'єкту «морських» правовідносин (у контексті «UNCLOS'82»). *Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 14–15 січ. 2022 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2022. С. 105–109.

34. Кузнецов С.С. Терміно-поняття «прибережна держава» – позначення правового статусу суб'єкту «морських» правовідносин (у контексті «UNCLOS'82»). *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, Україна, 21–22 січ. 2022 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2022. С. 11–14.

35. Кузнецов С.С. Терміно-поняття «морська держава» – позначення правового статусу суб'єкту «морських» правовідносин (у контексті «UNCLOS'82»). *Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 21–22 січ. 2022 р.). Харків: Східноукр. наук. юрид. організація, 2022. С. 90–93.

36. Кузнецов С.С. Терміно-поняття «держава-прапора» – позначення правового статусу суб'єкта «морських» правовідносин (у контексті «UNCLOS'82»). *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права: матеріали VII Міжнар. наук. конф.* (м. Кременчук, 21–22 січ. 2022 р.). Кременч. нац. ун-т ім. М. Остроградського. Одеса: Видав. дім «Гельветика», 2022. С. 308–311.

37. Кузнецов С.С. Україна – морська держава: концепт терміно-поняття

20

«правосуб'єктність» у контексті її правового статусу. *Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у XXI ст.*: тези допов. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 28–29 січ. 2022 р.) / за заг. ред. Т.О. Коломось. Запоріжжя: ЗНУ, 2022. С. 5–9.

38. Кузнецов С.С. Правова (морська) доктрина для України: концепт терміно-поняття «морські правовідносини». *Пріоритетні напрями розвитку правової системи України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 28–29 січ. 2022 р.). Львів: Західноукр. організація «Центр правничих ініціатив», 2022. С. 11–14.

39. Кузнецов С.С. Правова «морська» доктрина для України: концепт терміно-поняття «морська діяльність». *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 28–29 січ. 2022 р.) Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2022. С. 6–9.

Список наукових публікацій здобувача за темою дисертації та їх кількість, відомості про апробацію матеріалів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою докторської дисертації відповідає вимогам, передбаченим пунктами 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою КМУ від 17 листопада 2021 року.

Особистий внесок автора. Дисертаційне дослідження Кузнецова Сергія Сергійовича на тему «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України» на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук спеціальності 12.00.07 – «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» є власним авторським дослідженням, у якому наукові положення, висновки та пропозиції обґрунтовано самостійно в результаті опрацювання значної кількості джерел монографічного, нормативно-правового, правозастосовного характеру. Ідеї та розробки, що належать співавторам не використовувались. Власний внесок у науковій статті, опублікованій у співавторстві «Coastal Regions of Ukraine: Governance Transformation amid the Russian Invasion» (Kuznietsov, S., Vladyshevsk V., Kuznetsov, S. *Lex Portus*. 2023. 9(1). P. 37–49. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.9.1.2023.3>) – самостійно охарактеризовано особливості управління приморськими регіонами та внутрішніми перевезеннями, а також вироблено пропозиції щодо його удосконалення.

Розглянувши докторську дисертацію та наукові публікації, в яких висвітлені основні наукові результати докторської дисертації можна дійти висновку про відсутність у докторській дисертації та наукових працях, які розкривають її результати, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, так і відсутність порушення інших елементів академічної доброчесності.

Відповідність дисертації науковій спеціальності. Дисертаційна робота С.С. Кузнецова на тему «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України» відповідає спеціальності 12.00.07 – «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію складено з правильним використанням юридичної та спеціальної термінології, грамотною та чіткою мовою. Стил викладення відповідає прийнятому у науковій літературі,

21

сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації забезпечують легкість та доступність сприйняття.

У результаті попередньої експертизи докторської дисертації С.С. Кузнецова і повноти основних результатів дослідження:

УХВАЛЕНО:

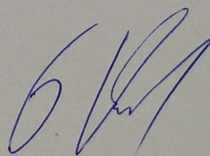
1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації Сергія Сергійовича Кузнецова на тему: «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України» за спеціальністю 12.00.07 – «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів докторська дисертація С.С. Кузнецова відповідає спеціальності 12.00.07 – «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» та вимогам, передбаченим пунктами 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою КМУ від 17 листопада 2021 р.

3. Рекомендувати докторську дисертацію С.С. Кузнецова на тему «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації морської доктрини України» за спеціальністю 12.00.07 – «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» до захисту на здобуття ступеня доктора юридичних наук у спеціалізованій вченій раді з присудження наукового ступеня доктора наук.

Рецензент:

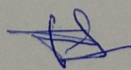
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри морського
та митного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
Заслужений юрист України

Борис КОРМИЧ

Рецензент:

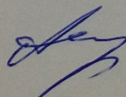
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри морського
та митного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Олексій ФЕДОТОВ

Рецензент:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри морського
та митного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Тетяна АВЕРОЧКИНА

22